

جشن تیرگان

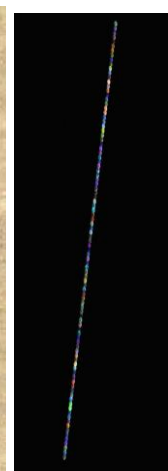
فریبرز رهندون

بیش از ۳۰۰۰ سال قبل از گالیله و جهان غرب، ایرانیان باستان از چرخش زمین به دور خورشید آگاه بودند. آنها دو اعتدال و دو انقلاب را جشن می گرفتند. اولین روز تابستان، طولانی‌ترین روز، به عنوان تیرگان جشن گرفته می‌شد و چه بهتر از این که در یک روز گرم تابستان، یکدیگر را با آب حیات‌بخش تر کنیم و از طبیعت لذت ببریم. مرسوم است که مچ بند رنگین‌کمانی به نام تیر و بُد می‌بندند که نشان دهنده رنگ‌های ستاره‌شتر در هنگام سوسو زدن در آسمان است. این نشان می‌دهد که ایرانیان باستان از آنچه مورخان و محققان امروزی تصور می‌کنند آگاه‌تر بوده‌اند.

نام اولین ماه تابستان تیر است. تیر یا تیشتر درخشان‌ترین ستاره‌ای است که از زمین به عنوان ستاره طلوع‌کننده قبل از طلوع خورشید برای چند ماه در سال قابل مشاهده است. نام یونانی آن سیریوس است و در صورت فلکی (سگ بزرگ) قرار دارد. مصریان باستان خاطر نشان کردند که وقتی سیریوس قبل از طلوع خورشید در حوالی روز اول تابستانی دوباره ظاهر شد، طغیان سالانه رودخانه نیل به دنبال داشت. رود نیل به دلیل باران‌های موسمی در منبع خود در آفریقای مرکزی دچار سیل می‌شد. بنابراین نام آن را ستاره باران گذاشتند، اگرچه در تابستان در مصر باران نمی‌بارید. در تیر یشت بارندگی مربوط به تیشتر است اما در تابستان در ایران باران نمی‌بارد. «ما فدای تیشتریا؛ فدای بارانهای تیشتریا». (تیر یشت ۶:۱۲). تیشتریا دوباره در زمستان، این بار در آسمان شب ظاهر می‌شود. در ظاهر زمستانی آن، برف و باران وجود دارد. رابطه آن با باران باید از آنجا باشد، اما نام خود را به ماه تابستان امانت داده است.

آسمان شب تمدن‌های باستانی را مجذوب خود کرده و اسطوره‌های زیادی شکل گرفته است. چندین فرهنگ تیشتر را با تیر و کمان مرتبط می‌کردند. چینی‌ها یک تیر و کمان بزرگ را در آسمان جنوبی تجسم کردند که توسط صورت فلکی توله سگ و سگ بزرگ شکل گرفته بود. به طور مشابه، مصریان الهه سوپیت را در حال کشیدن یک تیر به سمت سیریوس به تصویر می‌کشیدند.

این تصویر تخیلی به تیر یشت ۸:۶ راه یافت و جهت حرکت ستاره را نشان می‌دهد. شکل صورت فلکی آرش کمانگیر اسطوره‌ای، و فاصله دید آن قبل از طلوع خورشید، مسیر پرواز پیکان را ایجاد کرده است. «ما قربانی تیشتریا، ستاره درخشان و باشکوه، که پرواز می‌کند، به سوی دریای ورو-کاشا، به سرعت تیری که در فضای بهشتی می‌گذرد، که اریخشا (آرش)، کماندار سریع، آریا در میان آریاهایی که تیر اوست سریعترین شلیک شده از کوه خشاوتتا به کوه هواوانت بود»

امپراتور چین، زانگ (75-88 میلادی) در حال کشیدن تیر و کمان به سمت تیشتریا است. 2- صورت فلکی آرش کماندار را به تصویر می‌کشند. 3- الهه مصری سوپیت نماینده 1 سیریوس بود که با طغیان رود نیل خاک و حاصلخیزی جدید را به زمین آورد. 4- تیشتریا در چند رنگ سوسو می‌زند

در دوران اسلامی این آیه را دوباره تفسیر کردند. در آن تفسیر چشم انداز اساطیری به آن دادند. با تفسیر طلوع خورشید و ناپدید شدن صورت فلکی به نوب شدن آرش که تمام توان خود را در تیر می گذارد و نوب می شود اما موفق می شود اختلاف مرزی ایران و توران را حل کند می پردازند. با این تفسیر بار دیگر راستی، دانش و خرد از بین می رود و باور جای پژوهش را می گیرد.

اعراب تقویم قمری خود را بر ایرانیان تحمیل کرده بودند. در طی چند نسل، تلاش برای همگام شدن با تقویم دولتی، تقویم باستانی به هم خورد. نقشه زمانی طبیعت دیگر با آن همسو نبود. جشنوارها با فصل همخوانی نداشت، بنابراین جایگزین منطقی تنظیم یک سیستم متقارن بود. بهترین انتخاب هم تراز بودن نام روز و ماه بود. بنابراین علم به بیرون رفت و منطق خرافی آمد به جاس. ایرانیانی که به زور مسلمان شده بودند آزادی بیشتری داشتند. آنها توانستند فرهنگ خود را حفظ کنند. نو روز و یلدا را حفظ کردند. آنها آن را در روز درست در اعتدال بهاری و انقلاب زمستانی جشن گرفتند. به همین دلیل است که زرتشتیان نیز این دو جشن را در تاریخ درست جشن می گیرند، ولی نه مهرگان و تیرگان را.

نتیجه گیری: تیرگان جشن انقلاب تابستانی، طولانی ترین روز، اولین روز تابستان و اولین روز از ماه تیر است. ارتباط تیرگان با علم با مچ بند رنگارنگ که نمایانگر رنگ های مرئی ستاره تیشتریا است، قوی تر می شود. آرش کمانگیر یک صورت فلکی ایرانی است. یونانی ها در این ستارها سگی را دیدند. ایرانی ها تیراندازی را دیدند و افسانه ساختند. چینی ها نیز تیرانداز دیدند.

به پاری خرد